

UNIVERSITATEA BABEȘ – BOLYAI
FACULTATEA DE ȘTIINȚE ECONOMICE ȘI GESTIUNEA AFACERILOR
CATEDRA DE ECONOMIE POLITICĂ

REZUMAT TEZĂ DE DOCTORAT:
ORGANIZAȚIA ȚĂRILOR EXPORTATOARE DE PETROL
(ORGANIZATION OF THE PETROLEUM EXPORTING
COUNTRIES)

Conducător științific:
Prof. univ. doctor Gheorghe Ciobanu

Doctorand : Marius Câmpean

2011

Cuprinsul lucrării (fără subcapitole)

Introducere

Capitolul 1. Exploatarea petrolului și comerțul internațional cu petrol anterior creării OPEC

- 1.1. Importanța petrolului pentru economia mondială
- 1.2. Perioada de până la primul război mondial. Formarea companiilor petroliere
- 1.3. De la sfârșitul primului război mondial până la formarea OPEC

Capitolul 2. Crearea OPEC. Șocurile petroliere din 1973/1974 și 1979/1980

- 2.1. Crearea OPEC
- 2.2. Șocurile petroliere din 1973/1974 și 1979/1980

Capitolul 3. OPEC pe piața contemporană a petrolului

- 3.1. Piața mondială a petrolului – caracterizare generală
- 3.2. OPEC - cel mai important furnizor de pe piața mondială a petrolului
- 3.3. Provocările la adresa OPEC

Capitolul 4. Viitorul OPEC

- 4.1. Viitorul petrolului ca sursă de energie a economiei mondiale
- 4.2. Jocurile geopolitice din regiunea Golfului Persic
- 4.3. Influența factorilor analizați asupra viitorului OPEC

Capitolul 5. Prețul petrolului

- 5.1. Formarea prețului petrolului
- 5.2. Factorii care influențează prețul petrolului. Studiu de caz: prețul petrolului în 2008
- 5.3. Efectele creșterii prețului petrolului asupra economiei mondiale

Concluzii generale

Bibliografie selectivă

Cuvinte cheie: Organizația Țărilor Exportatoare de Petrol, cartel, resurse energetice, hidrocarburi, petrol, resursă strategică, război, Agenția Internațională pentru Energie, eficiență energetică, resurse regenerabile, țări exportatoare de petrol, țări importatoare de petrol, companii petroliere, oligopol, prețul petrolului, tranzacții futures, șocuri petroliere, stocuri strategice, geopolitică.

Introducere

Motivație. Teza de Doctorat „Organizația Țărilor Exportatoare de Petrol” este rezultatul unei curiozități intelectuale și al unei provocări.

Curiozitatea intelectuală s-a format și dezvoltat în cadrul nivelurilor anterioare de studii: Licență în Tranzacții Economice Internaționale - Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor și Masterat în Managementul Relațiilor Internaționale - Institutul de Istorie, ambele în cadrul Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca.

Noțiunile dobândite în cadrul celor două niveluri de studii ne-au făcut să ne apropiem de teoria realistă a relațiilor internaționale, al cărei precept fundamental este că statele sunt motivate în acțiunile lor în primul rând de interese de putere și securitate și mai puțin de idealuri.

Poate că în niciun alt domeniu nu se manifestă mai pregnant teoria realistă a relațiilor internaționale decât în domeniul resurselor, dintre care cele energetice dețin un rol enorm. Securitatea energetică a devenit o componentă esențială a securității naționale și a interesului național, iar competiția pentru resurse de energie conferă, alături de cea din alte domenii, o dimensiune economică deosebit de importantă relațiilor internaționale.

Mergând de la general către particular, petrolul este cea mai importantă sursă de energie a economiei mondiale, iar actorul aflat în permanență în centrul atenției pe piața globală a petrolului este Organizația Țărilor Exportatoare de Petrol, cunoscută după acronimul OPEC, de la denumirea sa în limba engleză, Organization of the Petroleum Exporting Countries.

Pe baza acestor considerații de principiu, ne-am dorit să întreprindem o cercetare conform normelor universitare asupra rolului, locului și importanței OPEC pe piața globală a petrolului, și deci în economia globală.

În ceea ce privește cea de-a doua componentă a motivației, provocarea, aceasta a apărut în zilele imediat următoare admiterii la Doctorat, în încercarea de a alege între două sau trei posibile teme de cercetare, printre care și OPEC. La o primă căutare de surse bibliografice, am constatat că bibliografia în limba română referitoare la OPEC fie se găsește cu relativă dificultate, fie este „diluată” în cadrul mai larg al problemelor globale contemporane, economice și politice. Astfel că am simțit provocarea de a oferi o lucrare dedicată Organizației Țărilor Exportatoare de Petrol, pentru a contribui în măsura posibilităților la îmbogățirea bibliografiei în limba română referitoare la acest subiect. Nu avem însă nici pe departe pretenția că, prin demersul nostru, am deschis un drum sau am reușit să realizăm o cercetare exhaustivă.

Metodologie. Sub aspect metodologic, am abordat tema de cercetare din trei unghiuri, din trei perspective, care se întrepătrund și se completează reciproc pe parcursul lucrării. Acestea sunt perspectiva economică, perspectiva istorică și perspectiva geopolitică.

Perspectiva economică este cea mai consistentă dintre cele trei și se bazează pe prezentarea și analiza de date referitoare la rezervele de petrol, producție, consum, prețuri, la datele economice fundamentale ale țărilor membre OPEC, precum și la implicațiile macro-economice ale evoluției prețului petrolului.

Structură. Din punct de vedere structural, ne-am organizat munca în cinci capitole.

Capitolul 1 scrutează perioada cuprinsă între anul 1857 (începutul industriei petroliere moderne) și 1960, anul fondării OPEC.

Capitolul 2 este dedicat primilor 20 de ani de existență ai OPEC, 1960 – 1980.

Capitolul 3 cuprinde perioada 1980-2010

În *capitolul 4* vom încerca să intuim coordonatele pe care va evolua viitorul OPEC.

Capitolul 5 este un capitol special, care analizează problematica prețului petrolului, cu un studiu de caz asupra turbulentului an 2008.

Capitolul 1. Exploatarea petrolului și comerțul internațional cu petrol anterior creării OPEC

Prima țară intrată în statisticile internaționale ca producător de petrol este România, cu o producție de 257 de tone în anul 1857, realizată în localitatea Râfov, lângă Ploiești. Doi ani mai târziu, în Statele Unite ale Americii (SUA) s-a descoperit petrol în orașul Titusville din statul Pennsylvania.

În deceniile următoare, s-au realizat descoperiri de zăcăminte de petrol în alte zone ale lumii: Rusia (1870); Indonezia (sfârșitul secolului XIX), Mexic (începutul secolului XX), Venezuela (1920).

La început, petrolul a fost folosit pentru iluminat, înlocuind uleiul obținut din grăsime de balenă. După introducerea iluminatului electric, petrolul și-a găsit o nouă menire, aceea de a da naștere mișcării, odată cu inventarea automobilului. Ulterior, utilizările petrolului s-au diversificat, pe măsura dezvoltării petrochimiei.

De această perioadă se leagă înființarea marilor societăți petroliere. Prima mare companie petrolieră și una din primele companii multinaționale din lume a fost Standard Oil. Compania a fost fondată în 1870 în SUA și după ce a “cucerit” piața americană și-a extins operațiunile în Europa, China și Africa de Sud. Intrată sub incidența Legii americane anti-trust, a fost dizolvată în 1911 în mai multe societăți. Două dintre cele mai mari companii petroliere din lume de astăzi, ExxonMobil și Chevron, își au originea în Standard Oil.

La sfârșitul secolului XIX, a fost fondată Royal Dutch Shell, unul din cei mai puternici concurenți ai Standard Oil. Compania s-a format prin fuziunea dintre firma olandeză Royal Dutch Petroleum și cea britanică Shell Transport and Trading Company. Royal Dutch Shell a concurat Standard Oil pe piețele din India și China și fost unul din cei mai importanți investitori străini în industria petrolieră din România, Rusia, Venezuela și Mexic.

O altă companie importantă a fost Anglo-Persian Oil Company, fondată după primul război mondial pentru a exploata petrolul recent descoperit în Iran. Compania a devenit unul dintre cei mai importanți furnizori de petrol pentru piața europeană, dobândind și concesiuni petroliere în America de Sud. Ulterior a fost denumită British Petroleum, iar astăzi numele său este BP.

Un reper important în această perioadă îl reprezintă Primul Război Mondial. Acesta a fost primul mare conflict purtat cu mijloace de luptă mecanizate, motorizate, a căror deplasare în teatrele de operațiuni a fost asigurată de petrol. Statele care au

avut acces la resurse de petrol au avut un avantaj strategic esențial în acest conflict. Petrolul a dobândit astfel odată cu Primul Război Mondial o importanță strategică, după ce anterior deținea o importanță în principal economică și comercială. Asigurarea accesului la resurse de petrol a devenit un punct esențial în strategiile de politică externă ale puterilor mari și mici, iar petrolul va deține după această perioadă un rol din ce în ce mai important în calculele geopolitice ale guvernelor.

În primele decenii ale secolului XX, s-au descoperit importante zăcăminte de petrol în Orientul Mijlociu. În Iran (1901), Irak (1921), Kuweit și Arabia Saudită (1938) s-au realizat importante descoperiri de către companiile petroliere occidentale, Orientul Mijlociu dovedindu-se cel mai important depozit de resurse petrolifere de pe Glob. În acest fel, centrul de greutate al industriei petroliere s-a mutat din emisfera vestică (SUA, America Latină) în emisfera estică (Orientul Mijlociu).

Companiile petroliere au dobândit concesiuni pentru exploatarea petrolului în țările din Orientul Mijlociu, fiind sprijinite la nivel diplomatic și politic de guvernele din țările lor de origine.

Țările deținătoare de resurse se aflau însă din punct de vedere politic în situația de colonii sau în componența unor imperii. Astfel că posibilitățile lor de a valorifica avantajele deținerii de resurse de petrol erau limitate de slabele capacități administrative și politice, situație care a permis companiilor petroliere occidentale și statelor consumatoare de petrol să beneficieze de importante avantaje strategice în negocierile privind exploatarea petrolului.

Piața internațională a petrolului până în anii `60 ai secolului XX a fost așadar o piață în care societățile petroliere și țările consumatoare au fost jucătorii principali, statele deținătoare și producătoare de petrol deținând un rol mai degrabă pasiv.

Capitolul 2. Crearea OPEC. Șocurile petroliere din 1973/1974 și 1979/1980

Fondarea OPEC a fost rezultatul unui context favorizant, marcat de evenimente cu acțiune de ansamblu și cu acțiune punctuală.

Situația de ansamblu a pieței internaționale a petrolului a fost marcată de creșterea susținută a cererii de petrol de după cel de-al doilea război mondial, concomitent cu mutarea centrului de greutate al producției de petrol din emisfera vestică în Orientul Mijlociu. Creșterea cererii în SUA și nevoia foarte mare de energie pentru reconstrucția economiilor răvășite de război ale Europei (ajutată, printre altele,

de planul Marshall) și Japoniei au făcut ca cererea pentru petrolul din Orientul Mijlociu să crească în ritm susținut.

Sub aspectul acțiunii punctuale, sunt de reținut trei evenimente: naționalizarea petrolului iranian, criza Suezului și reducerile de prețuri operate de companiile petroliere.

În Iran, petrolul era exploatat în baza unui acord de concesiune încheiat între guvern și compania Anglo-Iranian Oil Company - AIOC (actuala British Petroleum), în care pachetul majoritar de acțiuni era deținut de guvernul de la Londra.

Comparativ cu profiturile AIOC, care deținea monopolul exploatării petrolului, veniturile încasate de statul iranian sub formă de redevențe erau mici. Acesta a fost motivul principal care a determinat guvernul de la Teheran să solicite modificări ale acordurilor de concesiune, în sensul creșterii redevențelor plătite de compania britanică. Pozițiile de negociere fiind imposibil de armonizat, după trei ani de discuții continue, guvernul a naționalizat industria de petrol, în mai 1951.

La inițiativa Guvernului britanic, petrolul iranian a fost supus unui boicot internațional, la care au luat parte și companiile americane prezente în Orientul Mijlociu. Cu sprijinul SUA, britanicii au reușit în anul 1954 schimbarea guvernului iranian.

Deși naționalizarea petrolului a eșuat, în anul 1957 Parlamentul iranian a votat legea petrolului, care prevedea că subsolul este proprietate a statului și că orice contract de concesiune va fi încheiat pe principiul împărțirii în proporții egale a beneficiilor, atât din activitatea de producție cât și din comercializarea petrolului.

Canalul de Suez a fost naționalizat de Egipt în anul 1956, acțiune care a provocat reacția armată a Angliei, Franței și Israelului. Conflictul a cauzat blocarea traficului prin canal, iar vasele care aduceau petrol în Europa a trebuit să fie dirijate pe la Capul Bunei Speranțe, ceea ce a provocat ruperea ritmului de aprovizionare. Statele europene au fost nevoite să raționalizeze timp de câteva săptămâni consumul și să apeleze la rezervele americane de petrol.

Criza Suezului este un moment important deoarece a fost pentru prima dată când un eveniment petrecut în afara unei țări producătoare de petrol a determinat coalizarea statelor arabe exportatoare. S-a înregistrat primul embargo asupra petrolului destinat Angliei și Franței.

Ceea ce a contribuit însă decisiv la coalizarea statelor exportatoare de petrol au fost reducerile operate în prețul petrolului de către marile companii petroliere

începând cu anul 1947. Forțate de existența unei oferte mai mari decât cererea și confruntându-se cu o competiție din ce în ce mai intensă din partea URSS și a unor companii independente mai mici, marile societăți petroliere au redus prețul de vânzare a petrolului de la 2,22 dolari pe baril în 1947 la 1,78 de dolari pe baril în 1960, cu un minim de 1,60 dolari pe baril înregistrat în anul 1953. În acest fel, veniturile țărilor exportatoare de petrol au avut de suferit.

Aceste succesiuni de evenimente au determinat ideea convocării a unui congres al miniștrilor petrolului din țările exportatoare de petrol. Congresul s-a desfășurat la Bagdad în septembrie 1960, iar rezultatul său a fost înființarea Organizației Țărilor Exportatoare de Petrol (OPEC).

Membrii fondatori ai OPEC sunt Arabia Saudită, Iran, Irak, Kuweit și Venezuela. Ulterior, la Organizație au aderat alte state: Qatar (1961), Libia (1962), Emiratele Arabe Unite (1967), Algeria (1969), Nigeria (1971), Ecuador (1973) și Angola (2007). Aceste douăsprezece țări sunt membrii actuali ai OPEC.

Organizația este condusă de Conferința Ministerială, la care participă miniștrii petrolului din țările membre. La aceste întâlniri se stabilește, printre altele, prețul petrolului oferit de OPEC. Organul executiv al OPEC este Secretariatul, condus de un Secretar General desemnat de Conferință. Alte organe și organisme ale OPEC sunt Consiliul Guvernatorilor, Comisia Economică, Fondul OPEC pentru Dezvoltare Internațională, fiecare cu atribuții specifice prevăzute în Statutul Organizației.

Dacă în primii zece ani de existență singura realizare majoră a OPEC a fost împiedicarea unor noi reduceri în prețul petrolului, deceniul 1970 – 1980 a reprezentat perioada de glorie absolută a Organizației. Acesta a fost deceniul primelor șocuri petroliere.

Profitând de un context favorabil reprezentat de creșterea cererii globale de petrol, declinul producției de petrol a SUA, creșterea ponderii OPEC în oferta globală și declanșarea la 7 octombrie 1973 a celui de-al patrulea război arabo – israelian, statele OPEC au reușit să impună creșteri continue ale prețului petrolului. În acest scop, țările arabe membre ale Organizației au recurs la impunerea unui embargou asupra livrărilor de petrol către țările importatoare occidentale care sprijineau Israelul.

Izbucnirea războiului, cu atmosfera de incertitudine inerentă, embargoul impus de țările arabe și lipsa unor alternative de aprovizionare (având în vedere că Statele Unite și alți producători din afara OPEC funcționau la capacitate deplină) au cauzat o criză energetică în țările consumatoare. OPEC a reușit astfel să impună un preț al

petrolului de 5,12 dolari/baril în octombrie 1973 și de 11,65 dolari/baril în ianuarie 1974, față de nivelul de 2,18 dolari/baril înregistrat în februarie 1971. Prețul de 11,65 dolari pe baril a devenit efectiv în ianuarie 1974 și marchează **primul șoc petrolier**.

Pe parcursul deceniului opt al secolului trecut, deprecierea dolarului, moneda în care se vinde petrolul, a determinat țările OPEC să urmărească constant creșterea prețului petrolului. În decembrie 1978, prețul proiectat pentru sfârșitul anului 1979 a fost de 13,54 dolari/baril. Încercările lor au primit un ajutor semnificativ în anii 1979 și 1980, odată cu declanșarea Revoluției Islamice în Iran și respectiv cu începutul războiului dintre Irak și Iran.

Revoluția iraniană a redus exporturile de petrol ale țării la un nivel aproape de zero, echivalentul unei pierderi de 3,5 milioane de barili pe zi pentru piața petrolieră internațională. Grevele de la exploatarea de petrol au cauzat un declin al producției zilnice de la 5 milioane de barili, în septembrie 1978, la 100.000 de barili, în decembrie același an.

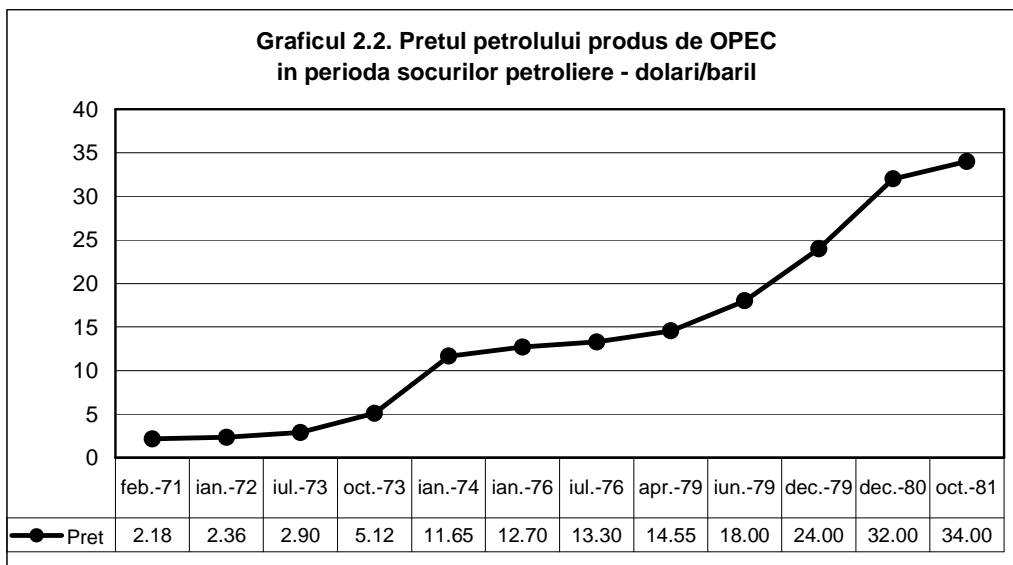
Profitând de criză și de raportul cerere-ofertă favorabil ca urmare a reducerii exporturilor iraniene, în cadrul Conferinței de la Geneva din martie 1979, membrii OPEC au amendat precedentul preț stabilit pentru sfârșitul lui 1979 și au fixat o nouă cotație, de 14,55 dolari/baril, în vigoare de la 1 aprilie 1979.

Între timp, piața mondială a căzut într-o dezordine totală. În ciuda creșterii de către Arabia Saudită a producției zilnice cu 2 milioane de barili pentru a compensa reducerea exporturilor Iranului, prețul spot a ajuns la 40 dolari/baril. În iunie 1979, pe fondul incertitudinilor legate de situația din Iran și de efectele acesteia asupra țărilor din Golf, prețul OPEC a fost ridicat la 18 dolari/baril.

Pe 22 septembrie 1980, Irakul a atacat Iranul, declanșând un război care avea să dureze până în anul 1988. Confruntările armate au cauzat distrugerii la capacitățile de producție și transport ale petrolului, ceea ce a avut ca efect imediat o reducere bruscă a producției cu aproape 4 milioane de barili pe zi (15% din producția zilnică a OPEC și 8% din producția de petrol din afara lumii comuniste). În decembrie 1980, prețul oficial al OPEC a fost stabilit la 32 dolari, pentru ca în octombrie 1981, țările membre să adopte un preț de 34 dolari/baril.

Sucesiunea de evenimente din 1979 și 1980 marchează **al doilea șoc petrolier**.

Sintetic, evoluția prețului petrolului în perioada celor două șocuri petroliere este evidențiată în graficul următor.

Fenomenele șocurilor petroliere, dincolo de semnificația lor economică de șocuri asupra ofertei, își merită pe deplin denumirea. Până în anul 1973, în psihologia consumatorului occidental petrolul era o marfă abundentă și ieftină. Dintr-o dată însă, prin embargoul impus de țările arabe membre ale OPEC, petrolul nu mai era nici abundent și nici ieftin.

Șocurile petroliere au avut efecte semnificative asupra economiei mondiale. O prezentare succintă acestor efecte urmărește impactul pe care l-a avut creșterea prețului petrolului asupra statelor membre OPEC și asupra țărilor importatoare de petrol.

În ceea ce privește **statele membre OPEC**, efectele directe ale șocurilor petroliere s-au concretizat în creșterea veniturilor din exporturile de petrol și, pe baza acestor venituri, în creșterea rezervelor valutare. Prezentăm aceste două efecte în tabelele următoare.

Tabelul 2.2. Veniturile membrilor OPEC din exportul de petrol- în milioane de dolari (dacă nu este specificat altfel)

Țara	Venituri din exportul de petrol	
	1973	1979
Algeria	987,7	7.000
Arabia Saudită	4.340	19.651
Emiratele Arabe Unite	900	11.500
Ecuador	128,8	800
Gabon (anul 1974)	172,7	900
Indonezia (miliarde rupii)	303,9	7.200
Iran	21.443,4	20.500
Irak	1.840	19.200
Kuweit (milioane dinari kuweitieni)	506	11.735,4
Libia (anul 1974)	5.999	13.000
Nigeria (milioane naira)	1.368,6	15.900
Qatar	463,1	3.100
Venezuela (milioane bolivari)	13.037	37.995

Tabelul 2.3. Creșterea rezervelor valutare ale țărilor membre OPEC între 1974 și 1981

Țara	Rezerve valutare, în milioane DST			
	1974	1976	1979	1981 (august)
Algeria (milioane de dolari)	1.379	1.711	2.213	3.360
Arabia Saudită	11.667	23.261	14.791	25.649
EAU	370	1.660	1.108	2.348
Indonezia	1.219	1.290	3.093	5.332
Iran	6.848	7.603	11.682	-
Irak	2.673	3.960	-	-
Kuweit	1.143	1.660	2.268	3.343
Libia	2.953	2.759	4.902	10.466
Nigeria	4.596	4.478	4.235	6.873
Qatar	59	118	228	-
Venezuela	5.319	7.364	5.958	7.517

Au existat și efecte indirecte ale creșterii prețului petrolului asupra membrilor OPEC.

Astfel, veniturile din petrol le-au permis statelor OPEC dezvoltarea unor programe de investiții în economiile naționale. Aceste investiții au vizat mai multe obiective: contruirea propriilor flote de vase petroliere, diversificarea activităților economice pentru a reduce dependența foarte mare de exporturile de hidrocarburi și pentru a crea bazele unei creșteri economice susținute, precum și îmbunătățirea indicatorilor de dezvoltare socială (creșterea speranței de viață, reducerea ratei analfabetismului, reducerea mortalității infantile, îmbunătățirea consumului de calorii pe locuitor, creșterea gradului de școlarizare, îmbunătățirea educației femeilor).

Printre efectele indirecte se numără însă și două efecte negative: efectul „sindromului olandez” și apariția de divergențe cu privire la politica de preț a Organizației.

Termenul de „sindrom olandez” se referă la consecințele negative determinate de creșterea veniturilor unei țări, fiind asociat în primul rând cu descoperirea unei resurse naturale. Simptomul apare când intrările masive de valută determină creșterea cursului monedei naționale ceea ce duce la scăderea exporturilor (mai scumpe prin aprecierea monedei) și la creșterea importurilor (mai ieftine prin aprecierea monedei).

Rezultatul este că prosperitatea sectoarelor bazate pe valorificarea noii resurse descoperite afectează celelalte domenii ale economiei, care se confruntă cu restrângerea activității și șomaj.

Fenomenul „sindromului olandez” a acționat ca un obstacol în calea proiectelor de diversificare a economiilor din cadrul OPEC. Între 1971 și 1979 ponderile exporturilor de petrol în totalul exporturilor au crescut, în unele cazuri foarte mult, ceea ce a adâncit dependența statelor membre de exporturile de petrol.

Creșterile succesive în prețul petrolului au scos la iveală divergențele existente între cei doi mari producători din Golful Persic, Iranul și Arabia Saudită, cu privire la politica de preț a OPEC.

Iranul a militat constant pentru un nivel ridicat de preț. La nivel fundamental, poziția țării a fost determinată de situația relativă a rezervelor sale de petrol, semnificativ mai mici decât ale unora din vecinii săi (Arabia Saudită, Irak, Kuweit). Astfel că politica urmărită de Iran era fructificarea avantajului imediat al unor prețuri mari. Amânarea momentului creșterii prețului ar fi însemnat anularea beneficiilor potențiale viitoare ale Iranului, întrucât rezervele sale ar putea fi deja epuizate.

De cealaltă parte, Arabia Saudită urmărea o politică de valorificare a petrolului pe termen lung, date fiind rezervele sale uriașe. Saudiții se temeau că prețurile mari și formarea în rândul consumatorilor a unor așteptări cu privire la creșteri viitoare de preț ar putea declanșa o îndepărtare de petrol, prin conservare și dezvoltarea de surse alternative de energie, ceea ce ar putea grăbi sfârșitul epocii petrolului, chiar în condițiile existenței unor rezerve ridicate.

Ulterior, cele două viziuni diferite cu privire la politica de preț a OPEC au contribuit la crearea a două tabere: a „radicalilor” (Iran, Irak, Libia, Venezuela) și a „moderaților” (Arabia Saudită, Emiratele Arabe Unite, Kuwait).

Asupra **țărilor importatoare**, șocurile petroliere au însemnat în primul rând efecte negative asupra balanțelor comerciale ca urmare a creșterii facturilor de import. Efectele au variat de la țară la țară. Cele mai afectate au fost SUA și Japonia, țări în care importurile de petrol reprezentau ponderi importante în consumul intern, în timp ce Republica Federală Germania a fost afectată mai puțin, datorită accesului la importante rezerve de cărbune, folosit ca alternativă la petrol.

De asemenea, țările importatoare au avut de suferit sub aspectul creșterii inflației și al încetirii ritmului de creștere economică, după cum se poate observa din tabelul următor.

Tabelul 2.7. Prețul petrolului, inflația și creșterea economică în țările G-7, în perioada 1960-1982

Țara	1960-1970			1971-1982		
	Pp	R _i	R _{PIB}	Pp	R _i	R _{PIB}
SUA	- 4,1	2,7	3,7	30	7,9	2,2
Japonia	-6,8	5,6	10,8	26,7	8,2	4,5
RFG	-5,2	2,5	5,6	29,4	5,2	2,3
Franța	-4,1	4,1	5,8	30,5	10,2	3,1
Italia	-4,8	3,5	5,9	31,0	14,7	3,3
Marea Britanie	-3,6	3,8	3,0	27,5	13,2	1,7
Canada	-3,3	2,6	3,0	30,4	8,7	3,7

Pp – variația procentuală anuală a prețului petrolului, în monedă națională; Ri – rata medie anuală a inflației; ; R_{PIB} – rata medie de creștere a PIB, în termeni reali, exprimat în prețurile anului 1985.

Criza energetică declanșată de creșterea prețului petrolului a determinat însă o coalizare a țărilor importatoare, în special a celor industrializate, grupate în OCDE, în

vederea formulării unei reacții organizate la situația apărută. Forma instituțională a acestei reacții a fost Agenția Internațională pentru Energie (AIE), fondată de țările membre ale OCDE (mai puțin Franța, Finlanda și Islanda) în noiembrie 1974.

În cadrul AIE, statele membre au pus în practică politici de reducere a dependenței de petrol prin creșterea eficienței energetice și dezvoltarea de surse alternative de energie. Un alt punct important îl reprezintă constituirea de stocuri strategice de petrol, proiectate să acopere peste 90 de zile de consum și menite să reducă dependența țărilor importatoare de producția curentă.

Șocurile petroliere au determinat schimbări în ceea ce privește oferta mondială de petrol. Aceste schimbări s-au datorat în general eforturilor companiilor petroliere și țărilor occidentale industrializate de a dezvolta surse alternative de petrol, din dorința de a reduce dependența de petrolul OPEC. Existența unor prețuri mari pe piață a făcut rentabilă exploatarea unor zăcăminte care înainte de 1973 erau ineficiente.

În perioada 1975-1990 s-a înregistrat o creștere constantă a producției de petrol în afara OPEC, de la 29,6 milioane de barili pe zi la 41,6 milioane de barili pe zi. Se remarcă Marea Britanie și Norvegia, care au înregistrat creșteri uriașe de producție în perioada analizată în exploatarea din Marea Nordului. Alte țări în care a crescut producția de petrol au fost SUA, URSS și China.

Capitolul 3. OPEC pe piața contemporană a petrolului

Cel de-al doilea șoc petrolier din 1980 -1981, a plasat OPEC în poziția dominantă pe piața mondială a petrolului. Organizația s-a aflat în postura de a stabili prețul de vânzare pe plan mondial, iar statele membre au obținut încasări valutare fără precedent din exporturile de petrol.

După această dată, până la sfârșitul deceniului nouă al secolul XX, OPEC a cunoscut o evoluție descendentă a puterii și veniturilor, situație determinată de următorii factori principali: **a.** recesiunea economică mondială de după 1980; **b.** măsurile de conservare a energiei adoptate de țările consumatoare; **c.** folosirea pe scară mai largă a unor surse alternative de energie (cărbune, gaze naturale, energie nucleară) și căutarea de surse regenerabile (energie solară, eoliană); **d.** dezvoltarea producției de petrol în zone din afara OPEC; **e.** introducerea, începând cu anul 1983, a contractelor futures pentru petrol la bursele din New York, Londra și Singapore.

Primii trei factori au determinat scăderea cererii pentru petrol în general. Dezvoltarea producției de petrol în alte zone (Alaska, Mexic, Marea Nordului) a fost

favorizată de creșterea prețului petrolului, care a făcut posibilă acoperirea costurilor de producție, superioare mediei țărilor membre OPEC, cauzând pierderea de cotă de piață de către Organizație.

Introducerea contractelor de tip futures a însemnat sfârșitul sistemului de prețuri administrate pentru petrol, inițiat de producătorii americani în secolul al XIX-lea, continuat de marile companii petroliere occidentale până în 1960, stabilit apoi prin negocieri între acestea și OPEC și impus în final de OPEC după 1973. După 1983, piața petrolului a devenit o piață matură, intrând într-un proces deschis, impersonal, cu participanți diverși: producători, comercianți, speculatori. OPEC a devenit un jucător printre mulți alții, puterea sa constând de acum doar în controlul ofertei sale totale.

Strategia de acțiune adoptată de OPEC a fost influențată de situația dilematică în care s-a aflat Organizația în noile condiții. Pe de o parte, dacă statelor membre li se oferea libertate de producție pe o piață competitivă, dorința fiecăruia de a vinde cât mai mult petrol ar fi dus în cele din urmă la scăderea prețului, ceea ce ar fi afectat încasările din exporturi ale tuturor membrilor, precum și influența lor economică și politică. Pe de altă parte, menținerea prețului oficial, stabilit astfel încât încasările din exporturi să asigure satisfacție guvernelor membre, se putea face numai prin reducerea producției totale a OPEC. O producție mai mică ar fi însemnat însă scăderea cotei de piață a organizației și pierderea statutului de reper al pieței.

În final, OPEC a fost nevoită să adopte o strategie de acțiune specifică unui cartel: regularizarea producției prin alocarea de cote pentru fiecare stat membru. Cu alte cuvinte, organizația a stabilit reguli pentru întărirea disciplinei producție/preț a țărilor membre.

Pe parcursul anilor `90 ai secolului XX, evoluția prețurilor a fost mai puțin dramatică decât în perioadele anterioare. În general, perioada a fost dominată de prețuri mici, după sfârșitul războiului din Golf (1991); spre finalul deceniului, criza economică din Asia de Sud-Est (1997) și iarna blândă din 1998-1999 au determinat încetinirea creșterii consumului de petrol, astfel încât prețurile au ajuns la nivelul din 1986 -1990.

Începutul secolului XXI marchează însă o revenire spectaculoasă a OPEC. Factorul esențial al acestei reveniri îl reprezintă creșterea puternică a cererii globale de petrol, cu precădere din partea țărilor în curs de dezvoltare, dintre care se detașează China. Dacă din 1990 până în 2010 consumul global de petrol a crescut cu 31,4%,

consumul regiunii Asia - Pacific a crescut cu 97,3%, în timp ce consumul Chinei a înregistrat un spor de 290%.

În anul 2008, OPEC a realizat cea mai mare producție de petrol din istoria sa, de 35,7 milioane de barili pe zi.

Datele pentru anul 2010 arată că OPEC deține o pondere covârșitoare din rezervele certe de petrol de pe Glob, 77,2%, asigură 41,5% din producția mondială și realizează 57,5% din exporturi. Aceste cifre evidențiază că OPEC este cel mai important furnizor de pe piața mondială contemporană a petrolului.

Această stare de lucruri devine și mai relevantă dacă luăm în considerare prognozele referitoare la evoluția viitoare a pieței (următorii 20 – 30 de ani). Creșterea constantă a cererii de petrol, creșterea dependenței de petrolul importat în țările cele mai mari consumatoare, tendința de scădere a exporturilor din Africa, America Latină și Rusia începând cu 2010, plasează OPEC și în special statele membre din Orientul Mijlociu pe o poziție strategică favorabilă, prin rezervele și capacitățile productive de care dispun.

Capitolul 4. Viitorul OPEC

Considerăm că există două repere esențiale care vor influența viitorul OPEC: viitorul petrolului ca sursă de energie a economiei mondiale și jocurile geopolitice din Golful Persic, regiunea în care se află nucleul structural al Organizației.

Viitorul petrolului ca sursă de energie dominantă va fi influențat la rândul său, în principal, de patru factori: geologici, tehnologici, economici și politici.

Factorii geologici se referă la înzestrarea cu resurse de petrol a Planetei. Din resursele totale de petrol, doar o anumită fracție se poate extrage și transforma în rezerve certe de petrol, adică în cantități disponibile pentru consum. Acest raport dintre rezerve și resurse poartă numele de factor de extracție, iar valoarea sa medie la nivel mondial este de circa 30%.

Pornind de la rezervele certe de petrol convențional de la sfârșitul anului 2010, de 1.383,2 miliarde de barili și de la valoarea factorului de extracție, putem estima înzestrarea cu petrol convențional a Planetei la circa 4.610 miliarde de barili.

Rolul **factorilor tehnologici** este de a crește nivelul factorului de extracție. Din punct de vedere tehnologic, extracția petrolului se realizează în trei faze. În faza primară se folosește presiunea naturală existentă în zăcămintului de petrol, asigurată de apa și gazul natural care există împreună cu petrolul. În faza secundară se

înlocuiește presiunea naturală cu presiune artificială, prin pomparea în zăcământ de apă și prin injectarea cu gaz natural. În fine, în faza terțiară se folosesc cele mai avansate metode de extracție, care cuprind diferite procedee termale, miscibile (care amestecă diverse substanțe cu petrolul din zăcământ) sau chimice care încearcă să extragă maximum din petrolul rămas după aplicarea metodelor primare și secundare.

Factorul de extracție pentru producția curentă de petrol este asigurat prin utilizarea în principal a metodelor primare și secundare. Pentru creșterea viitoare a factorului de extracție, rolul primordial va reveni metodelor terțiare de extracție.

O simulare a impactului creșterii factorului de extracție asupra rezervelor certe și asupra duratei de viață a petrolului convențional este oferită în tabelul următor. O creștere de 1% a factorului de extracție ar aduce un plus de circa 45 miliarde de barili de rezerve convenționale de petrol, suficient pentru a înlocui aproape 2 ani de producție mondială, la o rată de producție de 28,3 miliarde de barili pe an.

Tabelul 4.4. Efectul creșterii factorului de extracție asupra rezervelor de petrol convențional

Resurse petrol convențional (miliarde barili)	Factorul de extracție	Rezerve certe (miliarde barili)	Producția anuală 2009 (miliarde barili)	Durata de viață a petrolului (ani)
4.443,67	30%	1.333,1	28,3	47
4.443,67	31%	1.377,5	28,3	49
4.443,67	35%	1.555,3	28,3	55
4.443,67	40%	1.777,5	28,3	63
4.443,67	45%	1.999,7	28,3	71
4.443,67	50%	2.221,8	28,3	79
4.443,67	60%	2.666,2	28,3	94
4.443,67	70%	3.110,6	28,3	110

Nu este suficient însă ca petrolul să existe în sol și să fie accesibil din punct de vedere tehnic. Este nevoie ca activitatea de producție să fie rentabilă, iar pentru aceasta elementul esențial este **prețul de vânzare a petrolului**.

Estimările actuale arată că prețul petrolului va cunoaște o tendință de creștere în deceniile care vor urma. Această tendință va fi întreținută pe de o parte de costurile de producție tot mai mari, date fiind cerințele tehnologice tot mai avansate pentru asigurarea producției, iar pe de altă parte de creșterea susținută a cererii mondiale de petrol.

La nivelul industriei petroliere globale, costurile marginale au crescut semnificativ începând cu anul 2003, nivelul din anul 2008 fiind estimat la 60-70 dolari/baril.

Estimările Agenției Internaționale pentru Energie pentru următorii 20 de ani arată că cererea de petrol va înregistra o rată medie de creștere de 1% pe an, de la 84,7 milioane de barili pe zi în 2008 la 105,2 milioane de barili pe zi în 2030. Tendința va fi susținută de cererea din țările din afara OCDE a căror rată medie anuală de creștere a cererii va fi de 2,2% pe an, în timp ce estimările în cazul OCDE arată o rată de creștere negativă, de -0,3% pe an.

Ținând cont de considerentele referitoare la costul marginal în producția de petrol și la prognozele de creștere a cererii, este puțin probabil ca viitorul să ne ofere, ca evoluție pe termen lung, prețuri ale petrolului sub 75-85 de dolari pe baril.

Dacă factorii analizați până aici pot fi considerați ca având o influență în general pozitivă asupra viitorului petrolului, cea de-a patra categorie, **factorii politici**, va căuta să limiteze consumul de petrol și să dezvolte surse alternative de energie.

Factorii politici se referă la acele inițiative adoptate în cadrul instituțiilor internaționale care își propun să limiteze folosirea combustibililor fosili. Motivația principală ține de asigurarea protecției mediului înconjurător, în condițiile în care combustibilii fosili sunt responsabili pentru 57% din emisiile de dioxid de carbon.

Aceste inițiative își propun ca, până în anul 2050, emisiile de CO₂ să scadă cu 50% față de nivelul din anul 2000. Pentru a realiza acest deziderat, va fi nevoie de transformări profunde și rapide ale a modului de producere și consum al energiei, ale proceselor industriale și ale practicilor agricole și de exploatare a fondului forestier. Inovația va deveni cuvântul de ordine în toate sectoarele activității economice.

Ținând cont de aceste aspecte precum și de transferurile financiare între țări ocazionate de tranzacțiile cu emisii de carbon, se estimează că PIB-ul global va fi mai mic cu 0,1-0,2% în 2020 și cu 0,9-1,6% în 2030, față de nivelul prognozat în lipsa unor astfel de inițiative.

Din cauza acestor schimbări în activitatea economică, cererea de petrol va crește cu o rată medie anuală de doar 0,2% (față de 1% în scenariul de referință), pentru a ajunge în 2030 la 88,5 milioane de barili pe zi (comparativ cu 105,2 milioane de barili pe zi în scenariul de referință).

Pentru cel de-al doilea reper care va influența viitorul OPEC, am folosit denumirea generică de **jocurile geopolitice din regiunea Golfului Persic**.

Statele riverane Golfului Persic și membre ale OPEC (Arabia Saudită, Emiratele Arabe Unite, Kuweit, Iran, Irak și Qatar) sunt marcate de rivalități profunde între ele, rivalități care au rădăcini istorice, politice, religioase, etnice.

Dintre aceste țări, cele mai mari ambiții geopolitice le nutrește Iranul, stat care aspiră la rolul de putere dominantă în regiunea Golfului Persic. O astfel de situație are însă potențialul să fractureze coeziunea OPEC, din cel puțin două motive.

În primul rând ar fi o provocare la adresa leadershipului Organizației, reprezentat de Arabia Saudită și aliații săi, Kuweit și Emiratele Arabe Unite.

În al doilea rând, ar putea avea ca efect presiuni în direcția modificării politicii de preț a OPEC, ținând cont că Iranul face parte din acele țări membre ale Organizației care se pronunță pentru o politică agresivă de prețuri, atitudine aflată în contradicție cu viziunea Arabiei Saudite, de livrări ample și prețuri moderate.

În plus, este de așteptat ca reacția puterilor occidentale mari consumatoare de petrol să nu fie deloc moderată, putând lua inclusiv o formă armată. În felul acesta, coeziunea OPEC ar avea și mai mult de suferit, date fiind relațiile politice apropiate dintre Arabia Saudită, Kuweit, Emiratele Arabe Unite și puterile occidentale SUA și Marea Britanie.

Pe baza acestor considerații, considerăm că provocările majore la adresa viitorului OPEC nu se vor afla în subsol, ci mai degrabă la suprafață.

Capitolul 5. Prețul petrolului

De-alungul timpului, prețul petrolului a cunoscut mai multe modalități de formare, în funcție de contextul economic și istoric, dar mai ales în funcție de raporturile de forță de pe piață.

Până la formarea OPEC în anul 1960, piața a fost dominată de marile companii petroliere occidentale care, deși s-au aflat în permanență în competiție, au recurs și la înțelegeri și acorduri secrete pentru a controla producția și prețul. După formarea sa, OPEC a dobândit controlul asupra pieței. Dacă pe parcursul anilor '60 Organizația a reușit să împiedice reducerea prețurilor, în perioada șocurilor petroliere a reușit să își impună voința în formarea prețului de vânzare a petrolului.

Un reper esențial în formarea prețului petrolului îl reprezintă introducerea tranzacțiilor futures cu petrol la Bursa de la New York, în anul 1983. Aducerea pe bursă a petrolului a însemnat transformarea mecanismelor de formare a prețului, acestea devenind impersonale, deschise și competitive.

În prezent, prețul petrolului se formează în cadrul următoarelor tipuri principale de tranzacții: tranzacții la vedere, tranzacții la termen și tranzacții cu produse derivate (futures, opțiuni).

Asupra formării prețului petrolului acționează mai mulți factori, pe care cercetarea noastră i-a grupat în două categorii principale, fiecare cu subcategoriile sale:

I. Factori intrinseci pieței petrolului

1. factori fundamentali: a. raportul cerere-ofertă; b. stocurile de petrol
2. factori adiționali: a. rata de utilizare a capacităților de rafinare; b. condițiile de pe piețele futures

II. Factori extrinseci pieței petrolului

1. factori monetari: a. rata dobânzii, b. cursul de schimb al dolarului
2. factori geopolitici
3. factori psihologici

Sub aspectul acțiunii în timp a acestor factori, factorii fundamentali acționează pe termen lung (peste 1 an), în timp ce acțiunea celorlalți factori se manifestă pe termen scurt (sub 1 an, chiar și pe câteva zile sau în cadrul unei singure zile, cum este cazul tranzacțiilor futures).

Dintre acești factori de influență, poate cele mai vizibile au devenit în ultima perioadă condițiile de pe piețele futures. Câteva date sunt de menționat în acest caz:

- consumul zilnic de petrol în anul 2010 a fost de circa 85 milioane barili;
- tranzacțiile zilnice cu petrol pe piețele futures în același an au însumat 1,4 miliarde barili (o creștere semnificativă față de 280 milioane barili în 2003);
- s-a remarcat creșterea ponderii operatorilor necomerciali (speculatori) în tranzacțiile futures: de la 20% în anul 2000 la 40% în 2008.

Sumele uriașe atrase în tranzacțiile futures pot cauza în anumite momente decuplarea prețului de factorii fundamentali.

În studiul de caz din acest capitol ne-am propus oferirea și argumentarea unei explicații pentru evoluția prețului petrolului din turbulentul an 2008.

În prima parte a anului, prețul futures la New York Mercantile Exchange a cunoscut creșteri continue, de la 92,9 dolari pe baril în ianuarie la 133,82 dolari pe baril în iulie, cu un maxim de 145 dolari pe baril la începutul lunii iulie. Aceasta în pofida scăderii consumului și a existenței unei situații confortabile a stocurilor.

Explicația pe care am identificat-o pentru această situație paradoxală constă în existența în anul 2008 pe piața petrolului a două dinamici opuse, aflate în competiție. O primă dinamică a fost reprezentată de factorii fundamentali, iar cea de-a doua de factorii adiționali (tranzacțiile futures) și extrinseci pieței petrolului.

În prima parte a anului, “competiția” fost câștigată de cea de-a doua dinamică: deprecierea dolarului a determinat pătrunderea de capitaluri pe piețele futures de mărfuri în general și de petrol în particular (înregistrându-se creșterea numărului pozițiilor nete de cumpărare), formându-se o cerere virtuală în creștere care a atras creșterea prețului. Tendința a fost susținută de factori geopolitici (tensiunile dintre Iran și SUA/Israel pe seama programului nuclear iranian), precum și de factori psihologici.

În cea de-a doua parte a anului, prețul a reintrat în linie cu factorii fundamentali, iar datele negative despre evoluția economiei mondiale au făcut ca prețul petrolului să scadă abrupt, până la 42 dolari pe baril în decembrie.

Efectele creșterii prețului petrolului asupra economiei mondiale sunt semnificative. Există însă diferențe în manifestare, în funcție de grupele de țări luate în analiză: țările dezvoltate, țări în curs de dezvoltare, țări sărace, țări membre OPEC.

În cazul țărilor dezvoltate, pentru datele anului 2004, o creștere cu 10 dolari pe baril în prețul petrolului genera următoarele efecte:

Tabel 5.7. Indicatorii macroeconomici ai OCDE în cazul unei creșteri susținute de 10\$/b a prețului petrolului (anul de bază - 2003)

	2004	2005
PIB - %	-0,4	-0,4
Indicele prețurilor de consum - %	0,5	0,6
Rata șomajului - %	0,1	0,1
Contul curent - miliarde \$	-32	-42

Într-un studiu din 2011, Departamentul Economic al OCDE estimează că dacă majorarea de 25 \$/b cauzată de revoltele populare din Tunisia de la începutul anului 2011 se va menține, PIB-ul în OCDE s-ar putea reduce cu 0,5% până în 2012, iar inflația ar putea crește cu 0,75%.

Asupra economiilor emergente, efectele creșterii prețului petrolului sunt diferențiate, întrucât în această categorie se află țări exportatoare de petrol (Rusia, Brazilia, Mexic)

Tabelul 5.10. Efectele estimate asupra economiilor emergente mari după 1 an de creștere cu 5\$/b în prețul petrolului

Regiunea	PIB real	Inflația	Contul curent
	%	%	% din PIB
America Latină	-0,1	0,6	0,0
ASIA	-0,4	0,7	-0,5
Europa emergentă și Africa	0,2	0,3	0,3

Cele mai afectate de creșterea prețului petrolului sunt țările cele mai sărace și puternic îndatorate:

Tabelul 5.11. Efectul direct al scumpirii petrolului cu 5\$/b asupra balanței contului curent în țările sărace puternic îndatorate

	% din PIB	Milioane \$
Țări sărace puternic îndatorate	-0.8	-653.3

În ceea ce privește statele membre OPEC, am analizat efectul creșterii cu 5 dolari pe baril a prețului petrolului pe baza datelor referitoare la PIB, exporturile de petrol și balanțele comerciale, cuprinse în Buletinul Statistic al OPEC pentru anul 2009. Această analiză arată că o astfel de creștere a prețului aduce membrilor OPEC un plus în balanțele comerciale de peste 40 de miliarde de dolari, echivalentul a circa 2% din PIB-ul cumulat al Organizației. Efectul este mai amplu în cazul acelor țări în care ponderea exporturilor de petrol în PIB este mai mare.

Tabelul 5.12. Efectul imediat al creșterii cu 5\$/b a prețului petrolului asupra balanțelor comerciale ale statelor OPEC

Țara	% exporturi de petrol în PIB	Efectul imediat asupra balantei comerciale	
		milioane \$	% din PIB
Algeria	13,83	1.363,27	1,03
Angola	62,78	3.230,25	4,70
Arabia Saudita	41,08	11.439,10	3,09
Ecuador	13,05	600,42	1,17
EAU	21,32	3.564,22	1,55
Irak	33,44	3.478,45	2,55
Iran	16,18	4.073,40	1,23
Kuweit	30,67	2.460,10	2,33
Libia	42,25	2.135,25	3,18
Nigeria	32,41	3.942,00	2,37
Qatar	18,96	1.180,77	1,41
Venezuela	10,60	2.934,60	0,87
TOTAL		40.401,85	1,94

Concluzii

Dacă secolul XX a fost secolul petrolului, începutul secolului XXI aduce tot mai mult în discuție sursele alternative de energie, în principal „energia verde”. După cum arată datele cercetate, aceste surse alternative de energie vor începe să aibă o pondere semnificativă în mixul de energie peste circa 30-40 de ani.

Pe termen mediu (până în anii 2030 - 2040), cercetarea noastră a identificat 3 soluții principale pe care economia mondială le are pentru asigurarea necesarului de energie: combustibilii fosili, energia nucleară și eficiența energetică.

Pe baza cercetării efectuate asupra evoluției OPEC de la formarea sa până în prezent, considerăm că Organizația are două mari realizări dar și două mari neîmpliniri.

Prima realizare majoră o reprezintă îndeplinirea obiectivului fixat la fondarea Organizației de a exercita o influență semnificativă asupra prețului petrolului, în scopul asigurării unor venituri mulțumitoare țărilor membre. Dacă în perioada șocurilor petroliere OPEC a deținut o putere absolută în acest sens, după anul 1983 puterea sa a devenit relativă. Influența pe care o exercită OPEC în prezent asupra prețului global al petrolului este una indirectă, prin controlul ofertei totale a statelor membre (prin sistemul cotelor de producție).

A doua realizare majoră a statelor membre OPEC o reprezintă dezvoltarea economiilor naționale pe baza veniturilor obținute din exporturile de petrol. Chiar dacă în acest caz există diferențe vizibile între țările membre, este de necontestat faptul că economiile membre OPEC arată cu totul altfel decât în urmă cu 50 de ani, iar acest lucru se datorează în cea mai mare măsură petrolului.

La capitolul neîmpliniri, prima o reprezintă gradul redus de diversificare economică a statelor membre OPEC. Ele rămân astfel dependente într-o măsură semnificativă de exporturile de petrol, ceea ce le face vulnerabile la scăderea prețului. Mai mult, pe măsura epuizării rezervelor, unele state riscă să se întoarcă la nivelurile de dezvoltare anterioare dobândirii statutului de exportatori de petrol. Excepțiile în acest caz sunt Emiratele Arabe Unite și Venezuela. Sunt de remarcat eforturile Iranului de a-și reduce dependența de petrol prin dezvoltarea unui program nuclear, intenție care se lovește însă de puternica opoziție a comunității internaționale.

O a doua neîmplinire o reprezintă faptul că Organizația, ca platformă comună de acțiune a statelor membre, nu a reușit să contribuie la atenuarea divergențelor majore (politice, istorice) existente între țările membre. Deși interesul comun,

pragmatic a prevalat în cele mai multe cazuri, acesta a dispărut în perioadele de prețuri scăzute ale petrolului și deci de venituri în scădere pentru țările membre. Mai mult, aceste divergențe profunde au izbucnit uneori sub formă de conflicte armate. De asemenea, din punct de vedere al atitudinii față de politica de preț, în OPEC se păstrează divizarea în cele două tabere, a radicalilor și a moderaților.

Cu toate acestea, considerăm că bilanțul general al OPEC este pozitiv, apreciindu-l după două criterii: din punctul de vedere al țărilor membre și din punctul de vedere al pieței globale a petrolului.

Pentru țările membre, acțiunea comună în cadrul OPEC a permis promovarea cu succes a intereselor proprii, iar influența dobândită asupra prețului petrolului le-a asigurat venituri substanțiale și mai departe dezvoltare economică.

OPEC reprezintă de asemenea un succes strategic pentru statele arabe în confruntarea cu țările occidentale. În această confruntare, statele arabe au folosit o armă neconvențională, arma petrolului.

Pentru piața globală a petrolului, considerăm că existența OPEC asigură un echilibru de putere între țările exportatoare și cele importatoare de petrol. Faptul că țările exportatoare de petrol au reușit să-și promoveze interesele prin acțiune comună a contribuit la diminuarea frustrărilor generate de relația individuală, de pe poziții inegale, cu marile state importatoare de petrol. În acest fel, relația divergentă exportatori de petrol – importatori de petrol a fost adusă la masa negocierilor. În lipsa OPEC, poate că am fi asistat la mai multe războaie ale petrolului și la mai multe șocuri petroliere.

Bibliografie selectivă

I. Surse de date primare

1. British Petroleum, *Statistical Review of World Energy 2011, Historical Data*, <http://www.bp.com/>
2. CME Group, *Light Sweet Crude Oil (WTI) Futures and Options*, 2010, <http://www.cmegroup.com/>
3. International Energy Agency, *Key World Energy Statistics 2010*, <http://www.iea.org>.
4. International Energy Agency, *Oil Market Report, ianuarie 2008 – decembrie 2009*, <http://omrpublic.iea.org>.
5. International Energy Agency, *World Energy Outlook 2009*, <http://www.iea.org>.

6. OPEC, *Annual Statistical Bulletin 2011/2010*, <http://www.opec.org>.
7. OPEC, *Monthly Oil Market Report*, ianuarie 2008 – decembrie 2009, p.22, <http://www.opec.org>.
8. U.S. Commodity Futures Trading Commission, *Futures Data*, 1986 -2011, <http://www.cftc.gov>.
9. U.S. Energy Information Administration, *Annual Energy Outlook 2011 with Projections to 2035*, aprilie 2011, <http://www.eia.gov>.

II. Cărți și studii

1. Amuzegar, Jahangir, *Managing The Oil Wealth, OPEC's Windfalls And Pitfalls*, I.B. Tauris Publishers, New York, 1999.
2. Arabinda, Gosh, *OPEC, the Petroleum Industry, and United States Energy Policy*, Quorum Books, 1983, www.questia.com.
3. Beaud, Michel, *Istoria capitalismului de la 1500 până în 2000*, Ed. Cartier, Chișinău, 2001.
4. Berkmen Pelin, Ouliaris, Sam, Samiei, Hossein *The Structure of the Oil Market and Causes of High Prices*, 21 septembrie 2005, International Monetary Fund, <http://www.imf.org>.
5. Buzatu, Gheorghe, *O istorie a petrolului românesc*, Casa Editorială Demiurg, Iași, 2009.
6. Cambridge Energy Research Associates (CERA), *Peak Oil Theory – “World Running Out of Oil Soon” – Is Faulty; Could Distort Policy & Energy Debate*, 14 noiembrie 2006, <http://www.cera.com>.
7. Campbell, Colin J., Laherrère, Jean H., *The End of Cheap Oil*, Scientific American March 1998, <http://dieoff.com/page140.pdf>.
8. Chauprade, Americ, Thuall, Francois, *Dicționar de geopolitică. State, concepții, autori*, Ed. Corint, București, 2003
9. Ciobanu, Gheorghe (coordonator), *Tranzacții economice internaționale*, Ed. Imprimeria Ardealul, Cluj-Napoca, 2004.
10. Coudert, Virginie, Mignon, Valérie, Penot, Alexis, *Oil Price and the Dollar*, Centre d'Etudes Prospectives et d'Informations Internationales (CEPII), 2008, <http://www.cepii.fr>.
11. Currie, Jeffrey, Nathan, Allison, Greely, David , Courvalin, Damien, *Commodity Prices and Volatility: Old Answers to New Questions*, , Goldman Sachs Global Economics, Commodities and Strategy Research, Global Economics Paper No. 194, 2010, p. 12, <http://www2.goldmansachs.com>.
12. De Launay, Jaques, Charlier, Jean Michel, *Istoria secretă a petrolului, 1859 – 1984*, Ed. Politică, București, 1984.
13. Făt, Condruța Maria, *Contracte futures și opțiuni*, Casa Cărții de Știință, Cluj Napoca, 2009, p. 32.
14. Fesharaki, Fereidun, Razavi, Hossein, *Fundamentals of Petroleum Trading*, Praeger Publishers, Westport, CT, 1991, www.questia.com.
15. Ghanem, Shukri M., *OPEC, The Rise and Fall of an Exclusive Club*, KPI Limited, Londra, 1986.
16. Hirsch Robert L., Bezdek, Roger, Wendling, Robert, *Peaking Of World Oil Production: Impacts, Mitigation, & Risk Management*,. US Department of Energy, februarie 2005, <http://www.netl.doe.gov>.
17. International Energy Agency, *Analysis of the Impact of High Oil Prices on the Global Economy*, mai 2004, <http://www.iea.org>.

18. International Monetary Fund, Research Department, *The Impact of Higher Oil Prices on the Global Econom*, www.imf.org.
19. Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC), *Climate Change 2007: Working Group III: Mitigation of Climate Change*, 2007, <http://www.ipcc.ch>.
20. Kaufmann, Robert, Karadeloglou, Pavlos, Di Mauro, Filippo, *Will Oil Prices Decline Over The Long Run?*, European Central Bank Occasional Paper Series No 98, octombrie 2008, pp. 22, <http://www.ecb.int>.
21. Kaush, Hans (coord.), *Caspian Oil and Gas*, International Energy Agency, 1998, <http://www.iea.org>.
22. Kissinger, Henry, *Diplomația*, Ed. Bic All, București, 2003.
23. Maugeri, Leonardo (Group Senior Vicepresident ENI), *Squeezing More Oil Out of the Ground*, aprilie 2009, <http://www.scientificamerican.com>.
24. Organization for Economic Cooperation and Development (OECD) 2011, *The Effects of Oil Price Hikes on Economic Activity and Inflation*, OECD Economics Department Policy Notes, No. 4, <http://www.oecd.org>.
25. Sedillot, Rene, *Istoria petrolului*, Ed. Politică, București, 1979.
26. Reuters, *Introducere în studiul piețelor de mărfuri, energetice și transporturi*, Editura Economică, București, 2002.
27. Sandrea, Ivan (StatoilHydro), Sandrea, Rafael (IPC), *Global Oil Reserves – Recovery Factors Leave Vast Target for EOR Technologies*, Oil & Gas Journal, Part 1: November 05, 2007, Part 2: November 12, 2007, <http://www.its.com.ve>.
28. Shojai, Siamack, *The New Global Oil Market: Understanding Energy Issues in the World Economy*, Praeger Publishers, 1995, p.105, on-line www.questia.com.
29. The National Petroleum Council, *Hard Truths, Facing the Hard Truths about Energy*, 2007, <http://downloadcenter.connectlive.com>.
30. U.S. Energy Information Administration, *Economic Effects of High Oil Prices*, 2006, <http://www.eia.doe.gov>.
31. Yergin, Daniel, *Premiul – despre petrol, bani și putere*, Vol. I, II, Adevărul Holding, București, 2007.

III. Internet și presă scrisă

1. Association for the Study of Peak Oil and Gas, www.peakoil.net.
2. Bloomberg, <http://www.bloomberg.com>.
3. Investopedia, <http://www.investopedia.com>.
4. Lumea, colecția anilor 2004-2011.
5. Oil and Gas Journal, aprilie-mai 2011, www.ogj.com.
6. Stratfor Global Intelligence, <http://www.stratfor.com>.
7. Yahoo Finance, <http://finance.yahoo.com/news>
8. Ziarul Financiar, www.zf.ro.